

Barne- og familiedepartementet
Barnevernsavdelingen

Oslo, 20. juni 2023

Høring NOU 2023:7 Trygg barndom, sikker fremtid. Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet.

Kap. 1.1 Utvalgets mandat

Juristforbundet mener det er skuffende at rapporten ikke i større grad problematiserer juristdekningen i den lokale barneverntjenesten. Det påpekes svak tilgang på psykolog- og juskompetanse i barneverntjenesten.

Det vises også til Juristforbundets kommuneundersøkelse (Rambøll 2020) og at ansettelse av jurister øker i takt med innbyggerantall og antall ansatte i kommunen. Rapporten viser til at de fleste kommuner med mer enn 10 000 innbyggere har ansatt egen jurist, mens mindre kommuner, særlig i Nordland, Troms og Finnmark, ikke har jurister.

Dessverre henger dette resonnementet i løse luften. Henvisningen til Kommuneundersøkelsen kan etterlate et misvisende inntrykk av at de fleste kommuner med over 10 000 innbyggere har jurister i barneverntjenesten. Slik er det dessverre ikke. Bare i underkant av 7 prosent av norske kommuner har jurist(er) i barneverntjenesten (Rambøll 2023).

Bekymringen understøttes av statusrapporten for menneskerettigheter i kommunene fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM-R-2021-003-V02). Det er her fristende å vise til et utsagn fra en kommunalsjef i en mellomstor norsk kommune: «Det er risikosport å drive lokalt barnevernkontor uten jurist(er)!»

Utfordringen i det kommunale barnevernet er at hverken kommuneledelse, politikere eller barnevernsjefer i de fleste kommuner ser behovet for jurister eller er villig til å prioritere denne kompetansen inn i barnevernet. Dette til tross for utallige dommer i Den europeiske menneskerettighetsdomstol, tilsynsrapporter fra Statsforvalteren, samt en rekke andre rapporter som alle konkluderer med det samme.

Barnevernkontorene mangler kompetanse innen rettsanvendelse, tolkning av lovverk og forståelse og kunnskap knyttet til det prosessuelle regelverket. Kompetanseheving blant barnevernspedagoger er viktig, men vil i liten grad sikre den juridiske delen av arbeidet. Juristforbundet mener at det bør stilles krav om jurist(er) i det kommunale barnevern gjennom lov. Alternativt må små kommuner pålegges et interkommunalt barnevernssamarbeid med forsvarlig jurist bemanning.

Dersom en kommune ikke har tilstrekkelig med jurister til å ivare disse oppgavene, vil det etter vårt syn være det samme som at en kommune ikke er rustet til å ivareta de berørtes rettssikkerhet. Det er etter Juristforbundets syn vanskelig å se at rettssikkerheten til barn som enten er under barnevernets omsorg

eller i barnevernets søkelys, kan sikres på annen måte enn ved en kraftig satsning på jurister i barnevernet. Også disse barna har krav på å få sin rettssikkerhet ivaretatt, og vi har sett mange eksempler på at det ikke er tilfelle. Dette er en reell mulighet for Stortinget å gjøre noe med den manglende rettssikkerheten disse barna har.

Juristforbundet viser i denne sammenheng til Stortingets behandling av Dokument 3:5 (2022-2023) Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet. Den viser at man overså en viktig og avgjørende faktor da man innførte kvalitets- og kompetanseløftet. Juristforbundet peker på at oppfølging av Riksrevisjonens funn forutsetter forvaltningskompetanse og kompetanse om relevant regelverk for å sikre god barnevernsfaglig praksis. Når Riksrevisjonen avdekker manglende dokumentasjon, brudd på god forvaltningsskikk og manglende kunnskap om alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper understreker dette behovet for juridisk kompetanse langt utover det som per i dag er en del av utdanningsløpet til pedagogene.

Dokumentasjon er med på å sikre den enkeltes rettssikkerhet og gjør det mulig å etterprøve barnevernstjenestenes vurderinger og beslutninger i sakene. Når det mangler dokumentasjon av vurderinger, er det vanskelig å etterprøve barnevernstjenestens beslutninger og vil ofte føre til mangelfulle begrunnelser som gjør det vanskelig for innbyggerne å ivareta sin klagerett. For å følge opp Riksrevisjonens anbefaling om at barnevernstjenestenes styring, ledelse og internkontroll videreutvikles, viser det at lederne har behov for lederstøtte fra jurister om de ikke innehar denne kompetansen selv.

Internkontroll er et løpende arbeid som skal sikre oppfyllelse av lovkrav. Dette forutsetter at barnevernstjenestene selv har eller har tilgang til juridisk kompetanse. Statsforvalternes tilsyn over flere år viser at internkontrollen ofte ikke er god nok i tjenestene. Det er grunn til å stille spørsmål ved om de tiltak som er innført eller planlegges gjennomført, herunder opplæring av ledere, er tilstrekkelig til å sikre internkontroll i barnevernstjenestene. Ansettelse av jurister i tjenestene eller sørge for at de har tilgang til jurister, er helt nødvendig for å sikre at tjenestene oppfyller lovkravene. Dette er sentralt for å rette opp de svakheterne som Riksrevisjonen har påpekt og sikre at Stortingets forutsetninger om styrket rettssikkerhet skal kunne realiseres.

Kap.9 Innvandrere, nasjonale minoriteter og urfolk i barnevernet

Forslag 9 Barnevernet gis ansvar for alle enslige mindreårige asylsøkere

Juristforbundet har tidligere adressert problemet med forskjellsbehandlingen av denne gruppen. Ungdom over 15 år bor i egne mottak, og det har over tid vært pekt på at disse mottakene ikke har tilstrekkelig faglig bemanning til å ivareta denne gruppens interesser. Disse ungdommene blir i stor grad behandlet som voksne asylsøkere. Det har lenge vært kjent at det er fra disse mottakene ungdommene forsvinner, og ingen vet hvor de drar eller hva som skjer med dem.

Juristforbundet støtter utvalgets forslag om å overføre ansvaret for mindreårige asylsøkere til barnevernet.

Kap. 11 Prinsippet om barnets beste og skjønnsutøvelse:

Forslag 10 Lovfesting av momentliste i bestemmelsen om barnets beste

Juristforbundet støtter forslaget. «Barnets beste» blir lett saksbehandlers subjektive vurdering. Dersom det foreligger en momentliste, vil det være lettere for saksbehandler å foreta en objektiv vurdering. I tillegg vil en momentliste styrke den private parts rettssikkerhet, da den fører til en mer utfyllende og forklarende begrunnelse for de beslutninger som blir tatt.

En momentliste og et krav til begrunnelse er imidlertid ikke tilstrekkelig til å sikre at de vurderingene som blir gjort, blir forsvarlig dokumentert. Riksrevisjonens rapport om forvaltningspraksisen i det kommunale barnevernet, jf. dokument 3:5 (2003-2003), viser lite forbedring når det kommer til dokumentasjon av barnevernets vurderinger og begrunnelser, til tross for kompetansetiltak. Juristforbundet mener at det er behov for jurister i barneverntjenestene som kan kvalitetssikre at «barnets beste»-vurderinger blir gjort, herunder at det gjøres en vektning av momentene og at vurderingen dokumenteres.

Kap. 12 Barnevernstjenestens undersøkelse:

Forslag 11 Forbedre mulighetene til å ha med en støtteperson i møte med barnevernet

Juristforbundet mener at en støtteperson ikke gir noen garanti for rettssikkerhet. I noen tilfeller vil personen gjøre mer skade enn nytte.

Vi mener at det eksisterer et rettsikkerhetsvakuum i norsk barnevern. Dette oppstår fra det tidspunkt barnevernstjenesten mottar en bekymringsmelding og frem til en eventuell beslutning om tvang. I denne perioden står den private parten alene i en svært sårbar situasjon. Styrkebalansen er ujevn, der den private part ofte tilhører en utsatt gruppe. Det kan dreie seg om språk og kulturforskjeller, sosiale utfordringer eller manglende ressurser.

I utredningsfasen står den private part alene mot et myndighetsorgan med mye makt. Dette kan i seg selv føre til en opplevelse av redsel og avmakt. I realiteten vil ofte ressurssterke mennesker stille med egen advokat i denne fasen for å være sikker på at de prosessuelle reglene etterfølges. Juristforbundet mener at innbyggernes rettsikkerhet ikke skal avhenge av den enkeltes ressurser.

Videre er det en stor utfordring for advokater som bistår barn og foreldre i barnevernssaker, at de blir koblet på for sent. Først når det besluttes å gå til omsorgsovertakelse, har den private parten rett til å få dekket advokatutgifter. Advokatene gis sjelden nok tid til å sette seg inn i saken og får derfor ikke ivaretatt innbyggernes rettsikkerhet i prosessen frem mot et tvangsvedtak.

Dersom man ønsker å trygge foreldre/barn, samt styrke tilliten til systemet, bør man i alvorlige saker gi den private part støtte til advokatutgifter i undersøkelsesfasen. Denne ordningen er innført i Karmøy og Stavanger barneverntjenester og er blitt en del av et forskningsprosjekt ved Universitetet i Agder. Metoden går under navnet Dialogprosess og viser seg å ha hatt svært positiv effekt. Ikke bare trygges den private part, den bidrar også til tillit, samt færre konfliktsaker og omkamper.

Utvalget nevner Dialogprosess som metode, med en anbefaling at man ser nærmere på metoden. Juristforbundet ønsker metoden innført i alle landets barneverntjenester og mener dette vil bidra til å bedre kvaliteten i tjenesten og styrke den private parts rettsikkerhet.

Kap. 15 Nemd og domstolsbehandling av barnevernssaker

Forslag 32 Økt skriftlighet

Utvalgets begrunnelse underbygger et forslag i NOU 2020:5 Likhet for loven, rettshjelpsloven. Også her foreslås det økt skriftlighet og redusert tidsbruk til hovedforhandling. En forutsetning for dette forslaget er at kvaliteten på barnevernets arbeid styrkes betraktelig, både den materielle og prosessuelle lovforståelsen, noe som forutsetter tilstrekkelig med jurister i tjenesten.

Økt skriftlighet og redusert tidsbruk kan lett føre til mistillit. Skal tilliten til barnevernet styrkes, må den private part oppleve prosessrettferdighet frem mot nemnd/domstolsprøving. Prosessrettferdighet er en subjektiv opplevelse; den private part må oppleve at spillereglene følges og at den blir behandlet med respekt og ikke minst sett og hørt. Først da vil den private part få tilstrekkelig tillit til systemet og avgjørelsen.

Utvalget har selv vært inne på at den private parten i en undersøkelsesfase er sårbar og utsatt. Det er i denne fasen premissene legges for senere beslutning. Situasjonen oppleves som stressende og utrygg. Mange er redd for å oppfattes som lite samarbeidsvillig. Økt skriftlighet og effektivisering av tidsbruk vil ikke nødvendigvis oppleves betryggende for den private parten. Økt skriftlighet vil svekke den private parts rettsikkerhet, slik situasjonen er i det kommunalbarnevernet per i dag, Juristforbundet kan derfor ikke støtte forslaget. Før denne type effektiviseringstiltak innføres, må den enkeltes tillit til barnevernstjenesten og systemet styrkes. Dette gjøres best ved å fylle rettsikkerhetsvakuumet og gi den private part bistand til advokat på et langt tidligere tidspunkt enn det som gjøres i dag.

Kap. 22 Ettervern for gode overganger til voksenlivet

Forslag 81 Representasjon i ettervernsfasen

Juristforbundet mener dette vil være et viktig og riktig tiltak for ungdom. Det vil bidra til å styrke ungdommens mulighet til å ivareta sine interesser og rettigheter. Det er dessverre i dag for mange som bryter kontakten med barnevernet ved myndighetsalder, uten å forstå konsekvensene av et slikt valg. Barneverntjenesten har ofte ikke ressurser eller tid til å drive motiveringsarbeid for å sikre at ungdommen benytter seg av muligheten til ettervern. Siden ungdom ikke alltid har høy tillit til barnevernstjenesten, er det særlig behov for objektiv juridiske rådgiver.

Kap. 24 Organiseringen av barnevernet

1.1.1 Forslag 88 Regionale fagmiljøer som kan bistå kommunene

Regionale fagmiljøer vil kunne heve kvaliteten i barneverntjenesten betydelig. En forutsetning er imidlertid at man knytter til seg tverrfaglig kompetanse, der barnevernspedagoger, psykologer og jurister utfyller hverandre. Juristforbundet vil påpeke at den største utfordringen på de lokale barnevernkontorene de siste årene har handlet om manglende lovforståelse, rettsanvendelse og subsumsjon. I tillegg har tjenesten vært preget av alvorlige prosessuelle feil i undersøkelsesfasen. Vi mener at behovet for jurister i norsk barnevern er stort, dette for å bedre kvaliteten og styrke rettsikkerheten til foreldre/barn.

Forslag 91 Sterkere sanksjoner overfor kommuner med vedvarende svikt

Juristforbundet mener forslaget er godt. Gjennom interkommunalt samarbeid har barneverntjenesten i små kommuner mulighet til å styrke den faglige kompetansen og stabiliteten. Men her må det imidlertid stilles krav om at den juridiske kompetansen sikres i det tverrfaglige samarbeidet. Vi har i dag eksempler på opptil sju kommuner som har inngått et interkommunalt samarbeid, uten at det inngår noen jurist i tjenesten, noe Juristforbundet finner uforsvarlig.

Forslag 110 Brukerforum i kommunene

Juristforbundet ser at det er nyttig for kommunens administrasjon og politiske ledelse å få bedre kjennskap til innbyggernes opplevelse i sin kontakt med barnevernet. Det kan også være av stor nytte for foreldre og barn som en del av en bearbeidelse å få dialog med kommuneledelsen. Vi støtter utvalgets forslag om en type brukerforum, men mener at behovet for en nøytral instans, der foreldre/barn kan søke bistand, ville være mer hensiktsmessig. Ikke bare vil en slik instans kunne styrke innbyggernes rettsikkerhet, men også dempe konflikter og øke tilliten. Gjennom funn i enkeltsaker vil en slik instans kunne gi en tilstandsrapport til politikerne/kommunestyret.

Juristforbundet mener at i stedet for et brukerforum vil innbyggerne og kommuneledelsen være bedre tjent med et brukarombud etter mønster fra borgerrådgiverne i danske kommuner.

I dag har Bergen, Trondheim og Drammen egne byombud som kan bistå innbyggerne i sin kontakt med kommunalforvaltning. Samtlige ombud holder løpende kontakt med administrasjonen i enkeltsaker, samt melder om systemfeil, uheldig praksis og andre utfordringer som fanges opp gjennom enkeltsaker. I sin årsmelding informeres politisk ledelse og kommunestyret om funn i den aktuelle perioden.

Forslag 83 Nasjonalt opplæringsprogram for å implementere beste praksis

Juristforbundet mener et opplæringsprogram er positivt, men er bekymret for om det er tilstrekkelig, jf. rapporten fra Riksrevisjonen som viser at omfattende opplæringstiltak ikke ga de resultatene man hadde satt seg som mål.

Med vennlig hilsen

Sverre Bromander
president

Benedicte Gram-Knutson
visepresident